

29318, II, B, g,

112

80 hr

125
874

DEJÁNJSKI NAUKI
KOPITNEM PODKOVSTVU

S PODOBAMI.

V angličánskem jeziku spisal

WILLIAM MILES, ESQ.

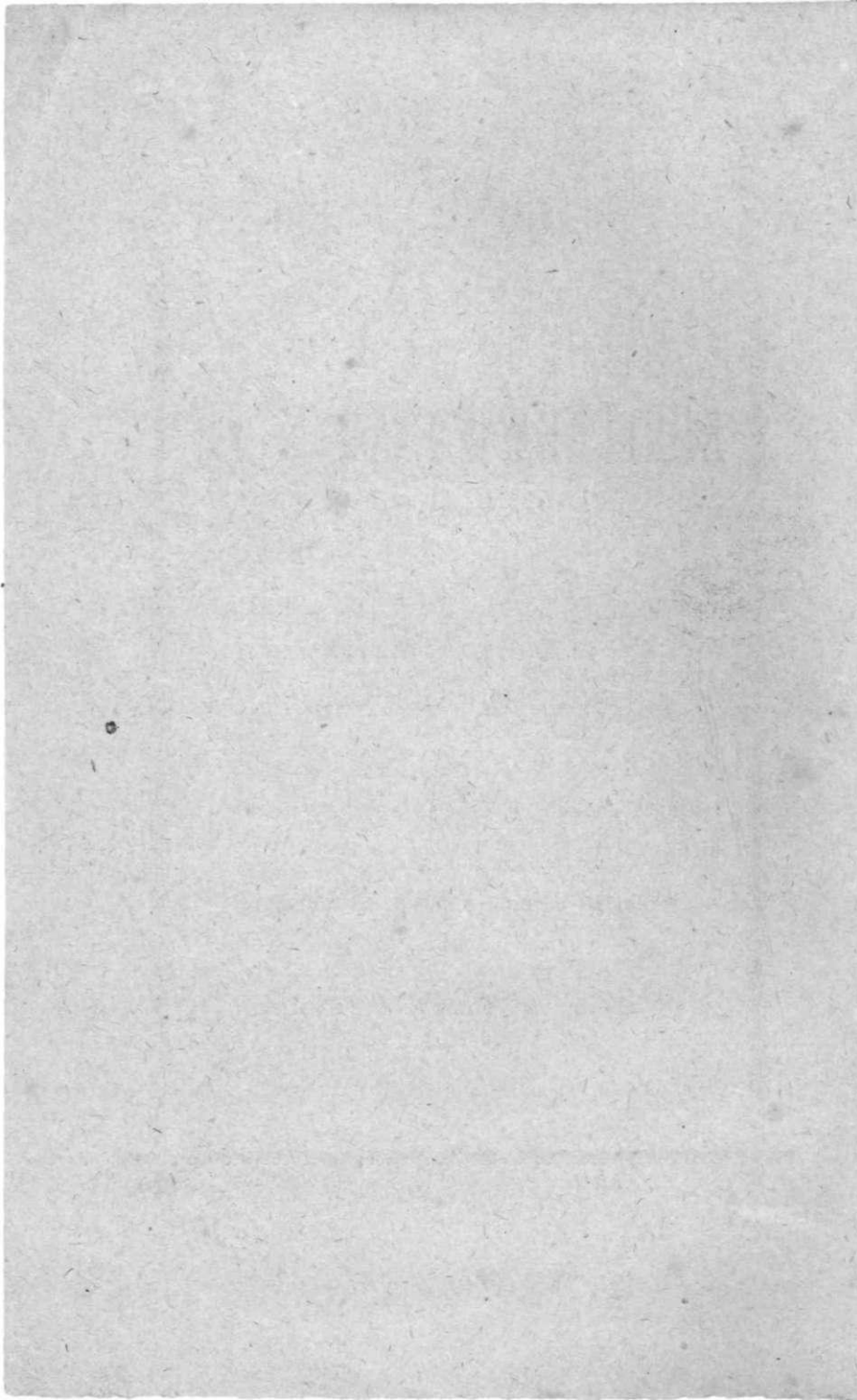
V slovenskem jeziku

z novčno podporo c. k. poljedelskega ministerstva

na svét dala

kranjska deželna komisija za konjstvo.

Dejánjski nauki

o

kopitnem podkovstvu

s podobami.

V angličánskem jeziku spisal

William Miles, Esq.

V slovenskem jeziku

z novčno podporo ces. kr. poljedelskega ministerstva

na svét dala

kranjska deželna komisija za konjstvo.

V Ljubljani.

Založila kranjska deželna komisija za konjstvo.

Tiskala Klein in Kovač (Egrova tiskarna).

1874.

030018658

PREDGOVOR.

Ne more se tajiti, da je štéti mej največje kváre, kar jih utegne konja zadéti, če ima podkovstvo v rokah tak človek, kateri je brez trdne dejánske izkušnje.

Še zdaj se dosti krat po nevednosti zdrava kopita mej podkovílom tako brezumno porézejo, da konji potem dobodo stisnena, ploska, polnoróga kopita, žmúle, ki iz kopít rastó, otók in odrevenéle noge, ter da živali, zdrave in ravne od narave (nature), izbolé in ošépajo.

Da bi se prihodnjič ta neugoda odvrnila, zato je c. kr. trgovinsko ministerstvo in z njim vred c. kr. ministerstvo notranjih stvaríj razpisalo ukaz,

katerega smo semkaj postavili od besede do besede,*) in kateri zapoveduje, da je po sedaj vsak dolžan, dobiti si posebno privolitve, predno bode smel konje podkávati.

A ker se ta ukaz nič ne dotika tistih podkóvnihi kovačev, kateri so si uže do zdaj obrt po zakonitem potu pridobili ter s to pravico zdaj konje podkávajo, zatorej bode zeló ustréženo dejánjskim podkóvnim kovačem in posebno takim kmetoválcem, ki imajo konje, ako dobodo v roko praktičen uk s a m o o kopitnem podkovstvu brez kakih drugih pristavkov o zdravji konjskega kopita itd.

---

*) Ukaz ministrov za trgovino in za notranje stvari z 21. junija 1874. leta, št. 100 v drž. zak. o tem, da se podkóvnihi kovačev obrt uvrsti mej tiste obrte, katerim je treba posebne privolitve.

Obrt podkóvnega kovaštva se na posebno privolitev navezuje po §. 30 obrtnega redú z 20. decembra 1859. leta.

Kdor si tega obrta prosi, naj izpolni vse uvéte, kar jih §. 18 obrtnega redú zahteva od takih, kateri želé dobiti posebno privoljen obrt, ter poleg tega je dolžan tudi svojo sposobnost dokazati, in to ali s tisto svedočbo, ki priča, da je z uspéhom hodil v polletni uk o kopitnem podkovstvu, ali s tako svedočbo, ki potrjuje, da je preskušnjo o kopitnem podkovstvu pred preskuševalno komisijo z uspéhom prebil po zmislu ministerskega ukaza s 17. avgusta 1873. l. (Drž. zak. št. 140.)

Ta ukaz se nič ne dotika tistih podkóvnihi kovačev, kateri so si uže do zdaj obrt po zakonitem potu pridobili ter s to pravico zdaj konje podkávajo.

Zato je kranjska deželna komisija za konjstvo slavnega c. kr. poljedelskega ministerstva prosila novčne podpore, da bi se poslovenila ter dala na svét knjižica, katero je v angličánskem jeziku spisal **William Miles Esq.**, namreč: „dejá njski nauki o kopitnem podkovstvu,“ ker baš (ravno) ta knjižica zeló prosto, razumno in s podobami govori o tej stvári.

Ne samo Angličáni, — tudi mnogi iz Nemcev úže več let tako delajo, kakor uči William Miles, in vsacemu teh se je pokazalo, da je njegov ukres dober in pripraven, prvič kar se tiče tega, kako se kopitu zdravje ohrani, drugič tudi, kako se podkóve dobro in trdno pribijajo.

Te vrste podkóvilo je ugodno delalo tudi v snegu in v žledíci (požlépiei); kajti podkóve, kakoršne rabi Miles, dadé se tako „ostriti,“ kakor vsake druge, in žrebljev, kolikor jih on priporoča, nikakor nij premalo, da s trdnobo na kopitu držé tudi „poostréno“ podkovo.

Tri zime zaporédoma je nekdo v Nemcih svojim voznim konjem za poskušnjo dajal zmirom „poostréne“ podkóve in tudi podkóve s privítimi ozobci

(štolami) — podkóve s privítimi ozobci so boljše, ker se ostri ozobci iznémljejo, da se z njimi ne morejo konji raniti, kadar so domá pri jasliah — katere so bile vse narejene, kakor učí Miles, ter so na prednjih nogah imele samo po pet žrebljev, a nikoli nij bilo nikakoršne kváre ali neugode, naj si je konj hitro ali težko delal.

Gospod poljedelski minister vitez pl. Chlumecky, kateri vse razne vrste kmetovalstva tako krepko podpíra, da smo mu hvalo dolžni, nam je prošeno podpora dovolil ter s tem kranjskeje deželnej komisiji za konjstvo odprl pot, da je mogla to koristno knjižico podati slovenskemu narodu.

V Ljubljani avgusta meseca 1874. leta.

**Kranjska deželna komisija
za konjstvo.**

KAZALO.

	na strani
P redgovor	III.
Kopitno podkóvstvo	1
Kako se kopito porezúje	3
Podkóva	7
Kako je podkóvo izbirati	8
Kako je podkóvam pětne konce odbijati	9
Podkóvske lúknjice	11
Kako se podkóva primerja h kopitu	14
Kako je podkóvo opiliti	22
Žreblji	23
Kako se podkóva pribija	26
Podkóvilo z usnijem	28
Zadnja podkóva	31
Kresánje	35
Kdaj je treba konja prekovati	36
Splošne opómnje	38

Kopitno podkóvstvo.

Predno bode na vrsti sam nauk, o katerem je ta knjižica spisana, namreč kopítno podkóvstvo, naj v misel vzamem še dvoje, kar nam je oboje treba verjeti in tudi po tem obojem delati, ako hočemo upati, da bodedo kedaj res mogli konja dobro podkovati. Prvo je to, da narava (natura) tistej stvári, kar taki možje, kateri poznajo konje, imenujejo dobro ustvárnjeno kopito, daje tudi takšno obliko, kakoršna najbolj ustreza konjevim potrebám; drugo je, da se konjsko kopito raztéza in širi, kadar je ná-nje oprta teža konjskega telesa, ter da se zopet krči ali stiska, če se z njega konjska teža umakne. Ali vse nič ne bode pomagalo, če to dvoje samo verujemo, a podkóve h kopitu vendar na tánko ne primerimo in tako ne pribijemo, da se more potem kopito še zmirom lahko raztezati in krčiti; kajti bolje bi nam bilo, vso to stvar tajiti, nego li samo verovati jo, a po njej vendar ne delati.

Samo ob sebi nenaravno (nenaturno) je, podkóvo pribijati na kopito živega konja, a ker smo vendar v to opravilo prisiljeni, zatorej nam je dolžnost, vestno paziti in gledati, da takšno pribijanje živáli dela samo toliko kváre (škóde), kolikor je najmenj more. Ko bodem tukaj vse to na tánko razlagal, misliti si hočem, da učím mladega kovača, kateri se pripravlja, prvega konja podkovati.

Kako se kopito porezuje.

Najpoprej začni s tem delom, da snameš samo jedno starih podkóv; rekel sem samo jedno, ker naj vse druge zdaj še ostanejo, kakor so, da konj more na njih stati. Gotovo je, da bo de na podkovanaj nogi mirneje stal nego li na nepodkovanaj; tudi se s takim početjem kvára (škoda) ne godí rožénej steni. V tem delu najprvo stóri to, da zaklépke (néte) starih žrebljev s koválno sekíríco pazljívo k víšku prígáneš, ter če podkóva še potem rada ne gre s kopíta, da nekoliko žrebljev s kleščami iz kopita izdereš. Nikoli se podkóva ne sme siloma odtrgati, ker to razlúšči steno ter podkóvske lúknjice razšíri.

Kadar je podkóva sneta, potem okrog in okrog na kopitu opili rob in skrbjlívo iz kopita poberi vse žrebeljske koníce (špice), kar jih je morebiti še v njem ostalo. Zdaj se kopito poreže. To delo opravljaj s tolikšno skrbjo, s kolikoršno premíšljenostjo. Če ima konj močno ter po konci stoječe kopito z obilim rogom, tedaj mu je treba prst izkrajšati, sténo in obé pēti porezati ter mrtvi rog iz podplata izrezati; takisto tudi iz obéh kotov mej pētama in mej kótnima zagvózdama, kar se najlaže storí, ako poprej kótni zagvózdi malo ne doli do podplata poréžeš. Odbrusil ali tudi odkršil bi se tist del kótnih zagvózd, kar ga molí iz podplata, ako bi ne bilo podkóve mej kopitom in mej tlémi; zato se kótni zagvózdi brez vse skrbí porežeta; a nikakor se na obéh stranéh kótnih zagvózd ne sme nič porezati ali „kopitu dušek dati,“ kakor sploh govoré. Tudi strele se nož nikoli ne sme dotekniti.

Zatorej so tri stvari, katere se mej kopitnim porezovanjem ne smejo nikoli zgoditi, namreč: 1) nič se ne sme porezati na obéh stranéh kótnih zagvózd; 2) ne sme se „kopitu dušek dajati“, in 3) strela se nič ne sme porezati. — Zdaj hočem povedati, zakaj to troje ne sme biti.

Kótni zagvózdi sta tako postavljeni, da odrivata stiskanje pět k strelji; če se z porezovanjem ob stranéh iztanjšata, potem tudi menj stojita v bran ter noga se zadaj začena stiskati ali vožiti.

Ako se kopitni pėti odpreta, ali, kakor se govori, kopitu dušek dá, potem se iztanjšajo baš (ravno) tisti déli, katere je narava (natura) odmenila, obé kopitni pėti razrívati. Res nekaj časa míne, predno se kopito tako zvoží, da konj ošépa, in samo zato, ker se kopito voží tako polágoma, nihče tega ne pazi, dokler konj nij šépast, a potem se vsak čudi, od kod bolezen, — malo jih je, kateri se domislijo pravega uzroka.

Strela je debel, próžen povíšek, največ v to namenjen, da obrambo daje členu zakopítne kostí, kateri člen se šteje mej najvažnejše. Strela ima tenák rožén sklad po sebi, da more potrebna vlaga do nje priti. Kadar od strele kaj odrežeš, vselej ogóliš take déle, kateri nikdar nijso bili ustvárjeni, da bi se jih zrak dotíkal. Zato strela najprvo usáhne, potlej se razcépi in hitro dobode po sebi krpaste kosce. Ti kosci se potem zopet porezujejo, kadar je koli treba konja prekovati, a napósled je strela tako trda in suha, kakor deska, in konec vsega tega je, da konja prime neozdrávna hromôta na členu zakopítne kostí. Zatorej ponavljam: ne dotíkej se strele, ker nikoli prevelika ne vzraste; kajti vnénji rožéni sklad

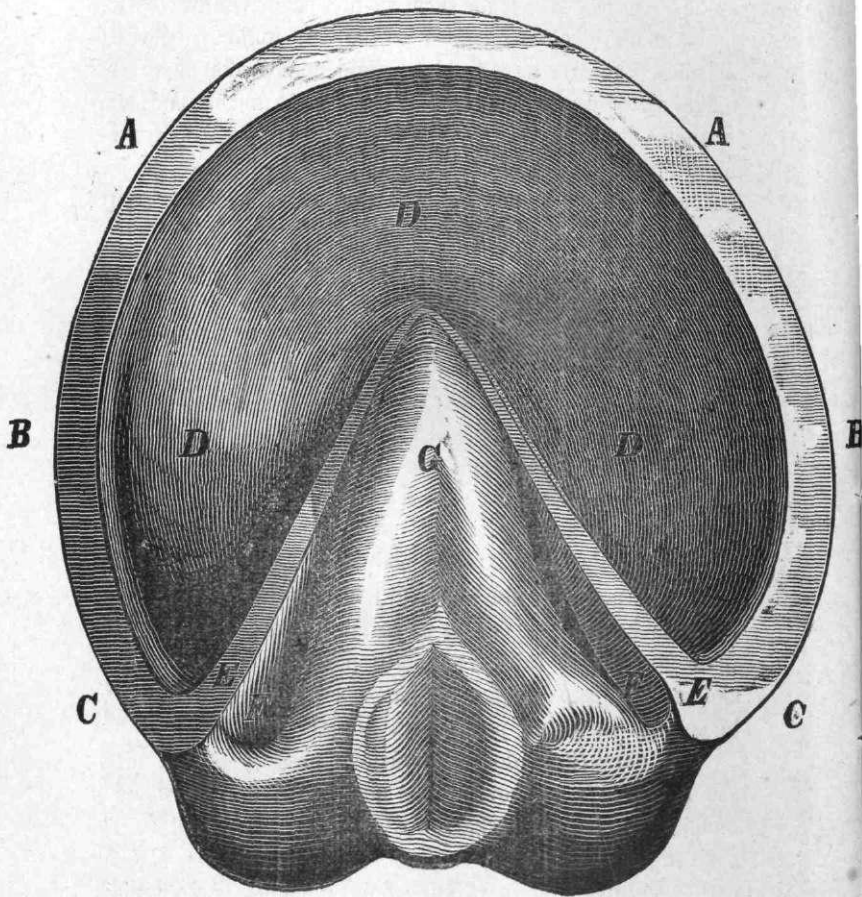
mного poprej sam odpade, ter nov se pod njim rodi, in kar se tîče krpastih kosov, ne skrbi zá-nje, ker se sami odvalé.

Mehko, plôsko kopito se sme le malo porezovati ali piliti, ker po navadi je te vrste noga tenka na prstu, nizka na pêtah in ima zeló tenák, zeló mekek podplat. Najbolje bode, s tako nogo imeti opravka, kolikor najmenj moreš; le tisto mrvico mrtvega rogá, kar ga je, posnemi, in rob dobro izravnaj tam, kjer podkóva nanj pride. To je treba storiti na vsacem kopitu, in ker je pri nótranjej pêtí, kodar nij žrebljev, porezovanje nekoliko težje nego li pri vnénjej, naj se koválna píla dene vprék čez oba kopitná robova, in pogledaj, ali sta oba po jednálíko visoka ali ne. Izkušnja me učí, da so se podkóve izgubljale samo zato, ker je nótranja stran bila višja od vnénje ter noga zatorej nij povsod jednako pritiskala podkóve.

Predno začneš kopito porezovati, ne smeš pozabiti, kakšne so tedàj ceste in potje. Kadar so ceste suhe in pokrite z raztresenim kamenjem, ali ako nij še dolgo, kar so bile posute, le malo izréži iz podplata; kajti če ga preveč iztanjšaš, potem bi mu kamenje lahko ognjête delalo. Kadar je mokróten letni čas ter po cestah nij kamenja, utegneš dobremu kopitu toliko podplata porezati, da se udáje, ako ga s palcem krepko pritisneš, a nikoli ne toliko, da bi se tudi mečjemu pritiskanju udajal.

I. obraz kaže dobro ustvárjeno prednjo levíco, uže vso porezano v podkovílo. Te noge razni déli so zaznamenáni s písmeni (črkami). Od *A* do *A* je prsta. *B* kaže sredo notranje in vnénje stranske stene ter *C* obe pêtí. Vídimó, da je rožéna stena debelejša na vnénjej pláti, kamor se žreblji zabíjajo, a tanjša na nótranjej, kamor bi žrebelj nikoli ne smel priti. Tudi vidimo, da

I. obras.

kopito nij krog ali kolobár, kakor mnogo ljudj misli, kajti na nótranjej stráni je menj napéto a na vnénjej bolj. *D* zaznamenáva podplat, *E* površje kótnih zagvózd, kateri sta malo ne doli do podplata porezani. *F* je tisto mesto kótnih zagvózd, kjer ne smeš nikdar nič porezati. *G* kaže streló; písme (črka) stojí tenko na tístem mestu, nad katerim je člen zakopítne kostí. Priporóčam, to streló si dobro ogledati. Na vsacem kopitu bi strela po naravi (naturi) bila vsa in zmirom taka, namreč polna, debela in gladka, z odprto, široko strelno kotánjo, katera na zadnjem konci nij preklana, ter če konja prav podkávaš in strele nikoli ne poréžeš, óna polagoma dobode res to podobo, kakoršno pred soboj vidiš.

Podkóva.

Predno izpregovorím o samej podkóvi, treba znati, katera imena mi bodo služila za zgórjnjo in katera za spódnjo podkóvsko plôskev. Da me kdo ne bi krivo razumel, uže zdaj pripovedujem, da bodem „spódnjo plôskev“ imenoval tisto, ki se tâl dotiče, a „pódplatno plôskev“ tisto, ki je k podplatu obrnena. To je treba dobro pómneti, da ne bode kake pomote.

Kadar se podkóve „iz debelega“ kujejo, ne bode napak, če se pêtني konci storé daljši, nego li je v kováčnicah navada (zakaj to, povém pozneje, kadar bodemo podkóvo primerjali). Podkóva bodi okrog in okrog povsod po jednóliko široka in močna, ter žleb teci po vsej podkóvi nazaj do pêtnih koncev.

Kadar žleb delaš, rajši vzemi orodje od obeh stranij brušeno, a ne brušenega samo od jedne strani, kakoršno kovačem po navadi rabi, ker to je sploh tako vozko in ostro, da žrebeljskim glavam ne stori dovolj širocega žlebú, in od njega tudi večkrat podkóva póči. Vozek žleb utegne biti lepši a širok je boljši.

Kako je podkóvo izbirati.

Najprvo pogledi nogo, katero meniš podkovati, in potlej izberi podkóvo. Ako je noga trdna in dobro ustvarjena, nij težko, primerno podkóvo najti; samo paziti je treba, da ne bosta krivíni prevózki in podkóva ne preláhka. Lehka podkóva se upogne, predno je do polovice obnošena, ter bolečina, katero na mečjih kopítnih delih nareja pritiskanje podkóvskih žrebljev, nij redko kriva pobitih kolén. A kadar je noga plôska s krhko steno, tedaj vzemi krepko podkóvo; kajti konj s te vrste kopitom nikakor ne more hoditi po takej podkóvi, ki se upogíblje, — in ker ima gotovo tudi tenek podplat, naj bosta krivíni zeló široki, da mu dajeta dovolj obrambe. Še na to je treba paziti, kako bodi podkóva polôžna. Kadar je noga mehka in plôska, pribíj zeló polôžno pod-

kóvo, da ne bode podplata pritiskala ali ugnjéjala; a kadar je noga močna z napétim podplatom, dovolj je toliko polôžnosti, da konica (špica) podkóvnega kládiva more z láchka iti povsod okrog mej podplatom in podkóvo. Ako se dá polôžnejša, nabiralo se bode blato in drobno kamenje mej podkóvo, kar dela tolike bolečine, kakor bi sama podkóva pritiskala podplat.

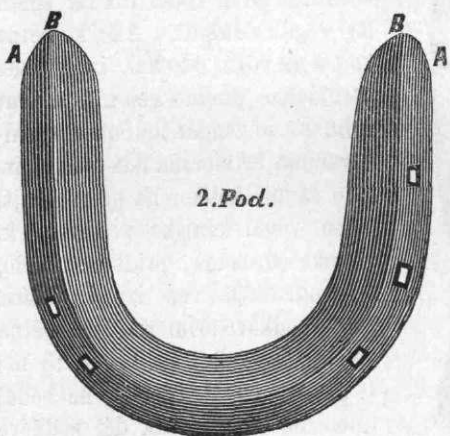
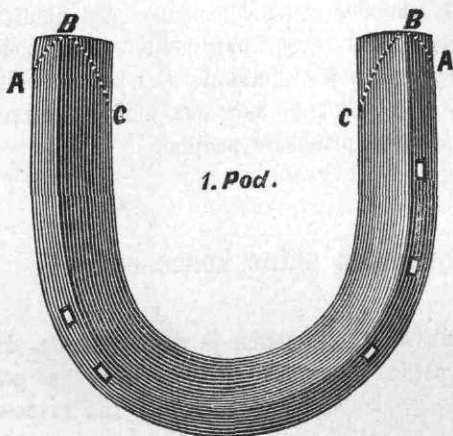
Kako je podkóvam pêtne konce odbijati.

Ko si podkóvo izbral, potem je najprvo treba, da jej odbiješ oba pêtna konca. V to delo bode na pol okroglo dleto mnogo boljše nego li prómo (na ravnost stégneno) orodje te vrste, ker podkóvam se ne bi konci nikdar smeli na vogál odbijati.

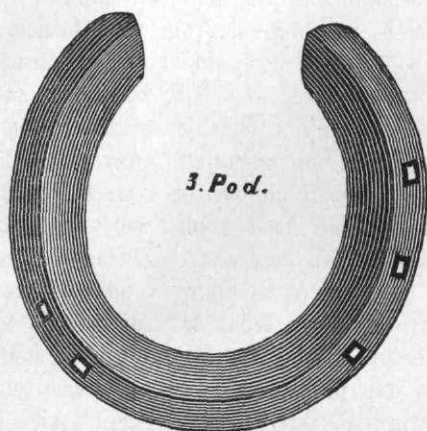

Ako si pêtna konca na vogál odsekal, imel bodeš preglávicó, predno oba k pêti prav primeriš in vendar tudi obema podkóvskima krivínama daš toliko širjave zadaj, kolikor na prstu; kajti jeden vogál konjske podkóve, ki je tako odsekana, pride na strelo, a drugi séza ven izpod kopíta, kadar podkovo primeriš. A če pêtna konca tako odbiješ, kakor te uči 1. podoba na II. obrazu, ne bodeš imel nič truda, vsak dél podkóve spraviti na nogo tja, kjer ga je treba.

II. obraz.

1. podoba je iz debelega dodelana podkóva; sroke (píke), katere po vrstígedó druga za drugo, kažejo pot, kako naj se podkóvi konca odsekata. Notranja stran se tako odbije, da odsekávaš od *C* na *B*, a vnejnja od *A* na *B*. Potem je podkóva taka, kakoršno ima 2. podoba. Potolci jo zdaj nekoliko skládívom na roglji nákovala, in hitro se tako izpremení, kakor jo vidiš na 3. podobi. Izginile so vse sroke (píke) *A*, ki so

bile na 2. podobi, ter prostor mej *A* in *B* se je izpremenil v nekoliko vnénjega podkóvskega robú, kateri je zdaj podaljšan a notranji rob izkrajšan. Voglón uže nikjer nij, da bi ti napotje delali, kadar podkóvo primerjaš h okroglini kopitnih pêt, in zdaj more podkóva dobiti na pêtah toliko širjave, kolikor na prstu. — 3. podobo sem zato semkaj postavil, ker mi daje priliko, povedati, zakaj hočem, da se pêtna konca tako odsekata. A v tem hipci, v katerem je naše opravilo zdaj, bolj kaže, da stranski polovici in obe pèti še ostaneta prémi (na ravnost stégneni) ter nárazno stoječi, dokler podkóva nij k prstu dobro primérjena; kajti lahko je, podkóvo v notranjo plat zakrivíti, a težko je, zopet jo naprémiti (na ravnost stegniti), kadar je njen prstni kos uže primerjen h kopitu.

Podkóvske lúknjice.

Najprvo je zdaj podkóvske lúknjice dodelati; vendar še poprej ti je treba vedeti, ali vse gredó res prámo (na ravnost doli) skozi podkóvo tako, da zgoraj na plôs-

kem prostoru podkóvskih krivín pridejo na dan, a ne morebiti samo nekatere na plôskem, druge na polôžnosti. Preneukretno je, po šújci na nótranjo plat jih obračati, kakor dela mnogo kovačev, ker to te sili, ko žrebelj zabijaš, koníco (špico) najpoprej k nótranjej stráni nágneno vtekniti in jo potlej zopet ven naganjati. Tako podkovílo je zato neugóдно, ker žrebelj ide gori ob steni za rogom ter pride visoko na plitvem kosu kopita zopet na dan, in tudi jedíno koníco (špico), namreč svoj najšíbkejši del, podaje v zaklépek (nét). A če so luknje v podkóvi prebite prámo (na rávnost doli), tedaj se tudi žrebelj od začetka do konca prámo zabija, da potem gre v steni preko roga ter na dan pride nizko, zatorej v krepkem rôgu, a njegov klin se zakriviti dá v trden zaklépek (nét). Korist podkóvskih, prámo gredočih luknjic je zatorej ta, ker vemo, da konja nikoli ne moremo zakovati in ker podkóva mnogo trdneje drží; kajti óčitno je, da žrebelj, kateri prámo roženíne, če tudi malo časa, ide, drží trdneje nego li tak žrebelj, kateri ide res dalje časa a vedno samo za rógom.

Dobro kopito zdravo ohraniti, kolikor se ta stvar podkovíla tíče, najbolj pomaga število podkóvskih žrebljev in mesto, kamor so zabiti; vse drugo je menj vážno. Najneukrétnejša podkóva, v katerej so vendar luknjice prav storjene, kopitu nareja le vrlo malo neugodnosti; samo izgubí se láže. A najboljša podkóva ter najpravílneje primerjena h kopitu, ako žreblji nijso tako zabiti, da mu ne braníjo raztézanja, nič ne korísti; kopito bode napósled vendar okvárjeno.

Nótranja stranska stena in pèta se na vsem kopitu najbolj raztezata, zatorej ne smeta dobiti nobednega

žreblja; notranja stran podkóve ima samo dve luknji: jedno nekako palec in četrtno od prstovega središča, a drugo do tri četrtnine palca za prvo. Lehko je razumeti, da podkóva, katera je na obeh stranéh kopita jednako trdno pribíta, potem stanovíto drží, ali da tudi kopitu raztézanje ovíra; a kadar konjeva teža, ko žival stopa na nogo, kostí v kopitu nizzdolu pritiska, tedaj se mečí kopitni déli odrívajo k žrebeljskim klínom, kar konja vselej zeló zabolí, kolikorkrat prestopi.

Nikoli nij treba nad pét žrebljev. Uže večkrat sem poskušal in kar dlje tem bolj razúmel, da je samo pét žrebljev, s katerimi se pritrdi prednja podkóva, zadosti vselej in ob vsakih rozmérah, ob vsacem délu, na vsakih tléh, naj konjska noga ima hôjo, kakoršno koli. Jedíne kovaške klešče morejo takšno dobro primérjeno in s petrómi prav razpostavljenimi žreblji pribíto podkovo odtrgati.

Kadar sta pètna konca odbíta in podkóvske luknjice razšírjene, tedaj je narediti káčko na prstu. Ta káčka, ki bi je bilo treba na vsakej podkóvi, ker jo ustavlja, da ne more nazaj silíti, in jo drží, kakor in kamor je pritrjena, vendar nikoli ne sme priti na stran; kajti na nótranjej stráni bi samo braníla, da bi se kopíto ne raztézalo, a vnénja uže ima dovolj žrebljev, da se podkóva ne more sem ter tja prerivati. Utegnila bi tudi kačka priti prav tja, kjer je treba žrebelj zabiti, in potem bi steno tako okvaríla, kakor je morebiti dva žreblja ne moreta.

Kako se podkóva primerja h kopitu.

Najpoprej naj se nikoli ne pozabi, da „podkóvo primerjati“ je to, kar podkóvo tako uravnati, da je potem kopitu primerna; a nikdar ne smeš „kopita uravnávati po podkóvi,“ kakor kovači toliko kratov delajo.

Ne svetujem ti, vso podkovo ob enem primerjati; boljše bode in tudi obilo truda ti odvrne, če najprvo primériš prst in potlej oba stranska déla ter napósled obe podkóvski pēti. A predno prst jameš primerjati, ozri se na staro podkóvo, ter poglédi, koliko je na prstu obnôšene; kajti kolikor je obnôšene, toliko je treba novo spredaj k višku privégniti, namreč tako jo narediti, da bode sprédaj od tál gori h kopitu nágnena.

Znano je, da konji ob starih podkóvah bolje hodijo ter se menj spotíkajo nego li ob novih, ker je starim podkóvam prst uže obnôšen ter zatorej noge ne ovíra, kadar hití preko trdih potov. Nova, dobro privégnena podkóva konju tudi vse to daje; samo v tem je velik razlôček, da ob njej prijetno hodi takój od tístega hipa, ko se mu pribije, a stara mu je prijetna bila stóprv (še le) potem, kadar je nje prst uže bil obnôšen.

Mnogo kovačev je navajenih, podkóvam takih konj, kateri jih spredaj zeló izbrúšajo, prst z jeklom podstaviti, namreč dati mu oprímnico (grif), da bi železo dalje trpelo; ali to dela, da se konj potem še bolj spotíka. A če podkóvo samo k višku privégneš, tudi jednako ubraniš, da se železo ne izbruša, in poleg tega konju odvrneš obilo nepotrebnih bolečin. Na podkovi krepke noge se prst sme zeló privégniti; plôska noga, ki je na

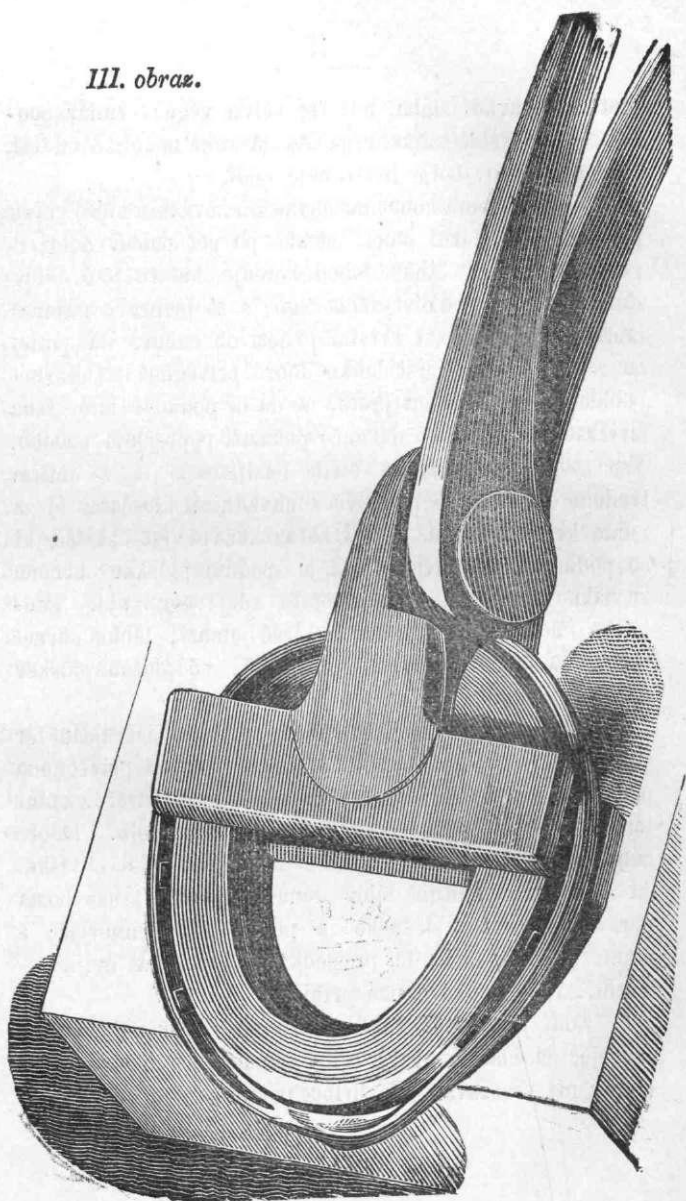
prstu po navadi slaba, ne trpí velike vége; vendar podkóva bodi vselej toliko végasta, da stojí nekoliko od tál, ker potlej konj bolje in trdneje hodi.

Če k obema koncema navadnih kovaških klešč vprék privaríš dve železni ploči, nekako po pét palcev dolgi in po palci široki, z láchka dobodeš orodje, katero zeló dobro služi, kadar na podkóvi délaš végo; s to pripravo namreč moreš obé podkóvski krivíni prijeti ob enem, da potlej na róbu nákovala prst lahko dobro privégneš in tudi spet polôžnost popraviš na prstu, ne da bi podkóvo bilo treba izvihirati ali jej kako drugače pokaziti poprejšnjo podobo. Vse to se dá samo z veliko pazljivostjo in z obílim trdom opraviti, če podkóvo z navadnimi kleščami le za jedno krivíno deržíš. — III. obraz kaže te vrste klešče, ki so podkóvo tako prijéle, da je spódnja plôskav obrnena k višku ter se na njenem prstu zdaj véga kuje. Podkóvo, ne da bi jo trebalo iz kléšč jemati, lahko obrneš tako, da, kadar polôžnost popravljaš, pódplatna plôskav pride k višku.

Recímo, da na kopitu je prst uže izkrajšan ter stena tako popíljena, da se nánjo more položíti privégnena podkóva. Stóprav (še le) zdaj za káčko stóri zarézo v sténi ter naréjaj végo na podkóvskem prstnem delu. Dobro bode, ako v tem hipu krivíni še nekoliko stojíta k višku, da ne opalita zadnjih délov stene, vendar naj uže bosta poravnani, kadar stranske in pétne déle primerjaš; a nikoli ne sme biti nič presledka mej podplatom in železom, ko je podkóva uže pribita.

Zdaj podkóvski prst deni v ogenj, kjer naj se tako odgreje, da bodeš mogel z njim zaznamenáti mesta, kodar še rog nij ves raván. Te hríbce potem s pilo odpravljaj,

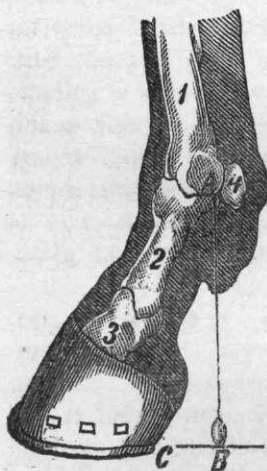
III. obraz.

dokler plôškev nij tako gladka, da se je podkôva tesno prime. Prsta na zdravem kopitu se ne boj dotikati z vročim železom, ker mu ne bode nič žalega; a če je konjska noga slabotnejša, imej več pazljivosti, ker taka ne trpi mnogo ožiganja; vendar železo vselej dovolj segréj, da se rog od njega nekaj málega osmodí ter da zaznamená, kod je treba še piliti, da bi se podkôva dobro kopita prijela.

Kadar je podkóvski prst uže primérjen, potlej nij mnogo truda, oba stranska in oba pêtna déla primeriti. Stranska déla zdaj vrhu nákovalnega roglja v notranjo stran samo toliko zakrivíš, da podkóvski rob obéh straníj s kopitnim robom na tanko strneš do zadnjih koncev kopitnih pêt, in da v takšen lok, kakoršnega ima kopito, zasukneš tudi podkóvski rob, dokler se začinja malo ne strele dotikati. Zatorej nikjer, niti zadaj niti na pêtah, ne sme nič podkôve izpod kopita moléti.

Vem, da je mnogo kovačev, ki zeló čislajo „odprte podkôve,“ katere imajo préme (na ravnost stégnene), daleč nárazno razšírjene pêtne konce, zadaj in ob stranéh izpod kopita moléče; a nikoli nijsem zvedeti mogel družega uzroka, razven da konj potrebuje na pêtah toliko podpore, kolikor mu je kopito samo ob sebi ne more dati. — K temu odgovarjam: vselej si bodimo v svésti, da v takih stvaréh narava (natura) nikoli ničesa ne pozabi in da bi zatorej konju bila večjo podpora tudi res dala, ako bi je bil kolikaj potreben. Nádejem se, da vsacega k malu prevérim, kako te vrste podkôve konju kar le težavo delajo, ne da bi kopitom bile morebiti ugodne, ker prvič nogo ovirajo v hoji, in drugič podplat in strelo obnažé ter jima utegnejo s tega nakopati res-

1. golén,
2. kótna kost,
3. nadkopítna kost,
4. podgolénja kost;

A je srôka (pika), ob katero se kônjeva teža opira na gornjem konci kótnne kostí;

B je srôka, na katero naopíčna črta od srôke *A* pada k tlom;

C je kopítna pêta desne strani.

nega pomisleka vredne pokvarbe od kamenja itd.; kajti izpod kopita moléčih podkóv se trdno prijemlje težka prst in gosto blato, ki jih vleče z nog, da se konj potem izbosí. Te neukretno izpod kopita moléče podkóve izbosé več konjskih nog nego li vse drugo skupaj.

Zdaj preiščímo, zakaj ti raztégneni pètni konci konja tudi v hoji motijo. Ne boj se mi, da bi te jaz tukaj hotel muditi z anatomijo konjske noge; na podobi, katero vidiš, hočem le pokazati, kako so vsi déli konjske noge na tanko stákneni, kakor katera velíka zmét. Noga namreč, ki jo nadkopítna in kótna kost veže z golénijo, po šujci stoji naprej nagnena; zatorej kopito na tleh vidimo malo bolj naprej nego je golén, in kopítni pèti sta pred tisto črto, katera od središča kótnega členka naopík ide k tlom.

Na našej podobi konjske noge so te kostí:

1. golén,
2. kótna kost,
3. nadkopítna kost,
4. podgolénja kost;

A je srôka (pika), ob katero se kônjeva teža opira na gornjem konci kotne kostí;

B je srôka, na katero naopícna črta od srôke *A* pada k tlom;

C je kopítna pèta desne strani.

Kadar konj stopi na nogo, vselej se s težo njegovega telesa k tlom pritisne gornji konec kótna kostí, katera je po šujci nagnena ter ima na vsacem konci svoj poseben člen. Ta dva člena delata, da se kótna kost udá, kadar teža nánjo pade, in s tem se pritiskálna moč izgubi na obé strani, namreč v nogo in v golén. A če je podkóva

daljša od kopita, ondaj podkóvska konca, ker izpod roga nazaj ven molíta, zadaj poprej do tál prideta nego bi mogli priti nepodkovani kopítni pēti, in tako se udájanje kótné kostí prehitro ustavi, ker zdaj obé pēti prideta preveč prámo (na ravnost) pod zrno vse teže, kakor je to pri tacem konji, kateri sam ob sebi strmo stojí na kotnih kostéh; zatorej konj potlej s kratkim korakom in tógo (okorno) hodi.

Ako hočeš te neugode odvrniti in ob enem tudi ubraniti, da se ne bi konj izbósil, zatorej pētna konca zakríví v nótranjo plat in podkóvam daj na tanko tako podobo, kakor jo ima kopito, bodi si ta podoba kakoršna koli.

Člen zakopítne kostí je tist kopítni del, kateri potrebuje toliko obrambe, kolikor nobeden drug. Ta člen je nad strelo, in stojí nekako 1 palec, tudi časi 1 palec in četrt za strelno koníco (špico); ali obrambe mu ne moreš drugače dati, razven če podkóva okrog in okrog dobode toliko širjave, kolikor na prstu, in če vrhu tega še tudi oba pētna konca tako zakrivíš v notranjo plat, da se do malega začénjata strele dotikati. S tem se prazní presledek mej zadnjima koncema podkóve izmanjša, in ta ali óna podkóvska krivína bode strele braníla kamenja, po cesti ležéčega. Ako podkóva nij taka, tedaj strela z največjo sílo bije ob kamenje. Odprte podkóve premalo od strele odvráčajó debelo kamenje, in s tega so le preveč kratov ognjēti na členu zakopítne kostí, ki dadé začetek tacemu konjskemu šépanju, katero se potlej nikoli ne ozdrávi.

Koliko krat sem videl podkóve, katere so bile zadaj tako nárazno raztégnene, da je v raztézo šla moja stisnena pest, ne da bi se bila kje na stráni zadela ob železo;

a kamor se more vtekniti pest, tja tudi more priti tolikšen kamen, kolikoršna je pest.

Ako oba podkóvska konca zakrivíš v notranjo plat in podkóvo tenko primeríš h kopitu, imaš tudi še to veliko korist, ker se ti potem nij bati, da bi se konj izbósil. Okrog noge nij ostalo nič, kamor bi se težka prst mogla prijemat, ter če podkóvo še na nótranjej steni in pēti tako naredíš, da stojí od zgoraj doli nekoliko po šujci, potlej je nikakoršna tla ne morejo odtrgati; kajti ker je kopito širokéjše od podkóve, zato se na tléh še bolj razširi tista jama, ki jo je naredíla uže sama podkóva, katera zatorej, kadar se iz stopínje zopet k višku vzdiguje, najde okrog sebe toliko razmáknenega prostora, kolikor bi ga sama ne bila mogla razmekniti, ko je na tla stopala. A če podkóva molí izpod kopíta, zlasti na pētah, tedaj konjska noga ne more zapreti vse jame, kar je naredí podkóva, katere se potem blato na debelo prijemlje okolo in okolo, kodar izpod kopíta molí. Uméješ li zdaj, da jo to blato res trga od kopita?

Kadar je podkóva toliko dodélana, deni jo na kováško nákovalo, na katerem naj nje prst séza na stráni čez rob, da moreš videti, ali je pódplatna plôskev na krivínah in pētah vsa jednáka in ravna ali ne. Potem jo toliko odgrej, da rog z njo okolo in okolo nekaj malega osmodíš, ter da podkóva tako sama sebi pripravi posteljo; kajti drugače jo težko na tánko primeríš. Ako si tudi kopito poravnal, kar ga pila koli more, in ako si podkóvo narédil takó povsod jednáko, kolikor se koli dá na kovaškem nákovalu, vendar še ne upaj, da bi se noge tako prijela, kakor se sprimeta dve gladko poskóblani deski; nekoliko bode treba še zdaj popravka, če

tudi morebiti samo tóličko, da niti pila niti nož ne bi mogel dela dovršiti. Zmota je, misliti, da to majheno smodílo kopitu morebiti kakšno kváro naredí; nič mu ne dé, in brez njega ne moreš podkóve do dobrega primeriti. A nij mi treba še posebe pripovedovati, da ne smeš nikoli smoditi, predno podkóve in kopita niji skrbljivo poravnal; kadar je to storjêno, kolikor koli se je dalo, potem ne storí nič kvare ta mrvica smodíla, kar ga je treba, da se podkóva na tésnoma h kopitu priléze. Poprej sem uže rekel, da šibka in plitva noga ne more prebiti toliko vročine, kolikor dobra in trdna; zatorej k njej primérjaj menj vročo podkovo, a zasmoditi je treba vendar tudi te vrste kopito, da ti pokaže, ali se ga železo dobro in enakomérno prijemlje ali ne. Kadar je podkóva zopet uhlajena, potem je treba skozi pódplatno plóškev razprostóriti nje luknjice, da bodo žreblji v njih imeli dovolj ohlápnosti; a paziti je, da na nótranjej stráni ne odzameš več luknjic nego li na vnénjej, ker s tem bi jih v nótranjo plat nagnil.

Predno podkóvo „opiliš“, deni jo zopet na nogo tja, kjer bode pribita, in skrbljivo pazi, če se kje mej kopitom in mej podkóvo luč ne svéti; ako vidiš luč, treba podkóvo takoj popraviti; kajti kopíto naj se noge okrog in okrog prime povsod na tésnoma, in kadar je to, stóprv (še le) potlej moremo reči, da je nogi vsa primérna.

Kako je podkóvo opiliti.

Nekateri kovači potratijo obilo časa, ko podkóvo s pilo gládijo in svitlé, predno jo pribijejo. Tega opra-

víla je v resnici treba samo toliko, da odpíliš, kar je ob lúknjicah ráskavega železa, da lúknjicam ostre robóve ogládiš, ter da začéliš ali okróžiš pêtne konce. Na teh koncéh posebno tist del, kateri bode najbliže strele, dobro opíli, in to tako, da pojde od strele in da bode gori od tál nekoliko po šujci. A spódnja plóškev na podkóvi naj po tacem píljenji ostane še vsa tako široka na pêtah, kakor je bila poprej. IV. obraz ti kaže obé krivíni léve podkóve na prédnej nogi. Na 1. podobi je pódplatna plóškev k tebi obrnena, a na 2. podobi je spódnja plóškev obrnena k tebi.

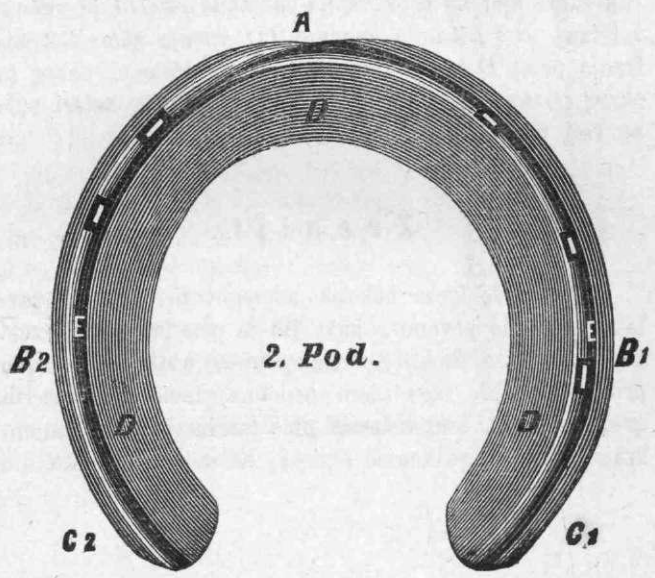
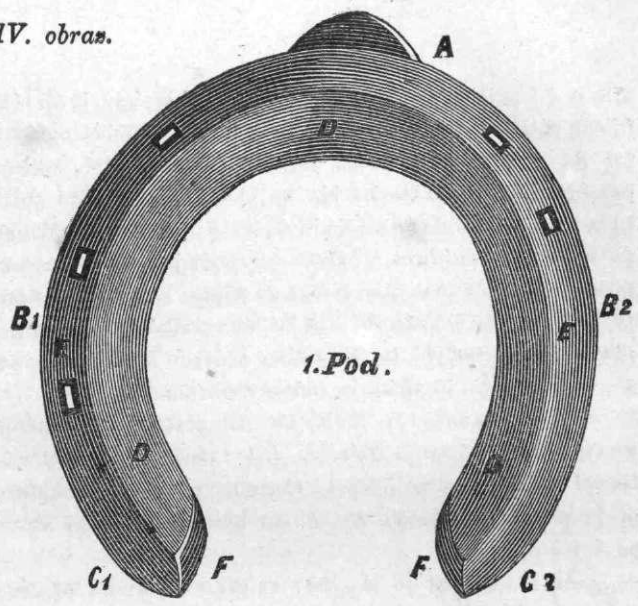
Na 1. podobi je *A* káčka na prstu, *B1* vnénja krivína, *B2* nótranja krivína, *C1* vnénja pêta, *C2* nótranja pêta, *D* je polóžnost, *E* ravna plóškev, na katero pride pódplatna stena, ter *F* sta pêtna konca, od strele po šujci obrnena.

Na 2. podobi je *A* prst, kateri je k víšku privégnen tam, kjer se podkóva najbolj obnôsi, *B1* je vnénja krivína, *B2* nótranja krivína, *C1* vnénja pêta, *C2* nótranja pêta, *D* je spódnja podkóvska plóškev, okrog in okrog povsod jednólíko široka, in *E* je žleb, kateri teče po vsej podkóvi okolo in okolo.

Ž r e b l j i.

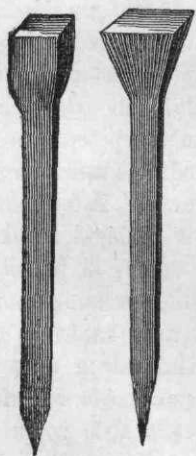
Najprvo treba nekoliko izpregovoriti o samih žrebljéh, predno povémo, kako jih je pribijati; kajti zeló nepripravni so žreblji, s kakoršnimi podkóve navadno pribijajo. Njih zagvózdam podobne glavíce, iz katerih gredó klini kar brez nobenih pléč ter imajo na spodnjem kraji tenko, dolgo koníco (špico), ne dájó podkóvam nič

IV. obras.

posebne trdnobe. Glava tacega žreblja ne more luknjice nikdar tesno zapreti; kajti nje debeli konec se mnogo poprej ustavi v žlebu ali zgoraj v luknjici, predno tanki konec spodnjo stran luknje doseže, in kadar se obnôsi najdebeljši del glave, namreč gornja polovica, potem samo še spodnja polovica ohlapno ostane v podkóvi, katera ne verujem da bi s tem bila dovolj pritrjena. A žreblji, kakoršne jaz priporočam v podkovílo — dobro bode, če jih daš nalašč narediti — naj imajo kostkam (Würfel) podobne glave, ki so nizdolu kar dlje tem vóžje, kakor se bolj približujejo klinu. Takšni imajo pravo pléče, kakoršno zaprè ves prazni prostor podkóvske lúknjice, in podkóvo zmirom trdno držé, dokler se vsa ne obnôsi.

Če ta dva žreblja, katerih podoba je tukaj, mej soboj primeriš, mahoma sam vidiš, kateri izmej njíju obeta, železo trdneje držati.

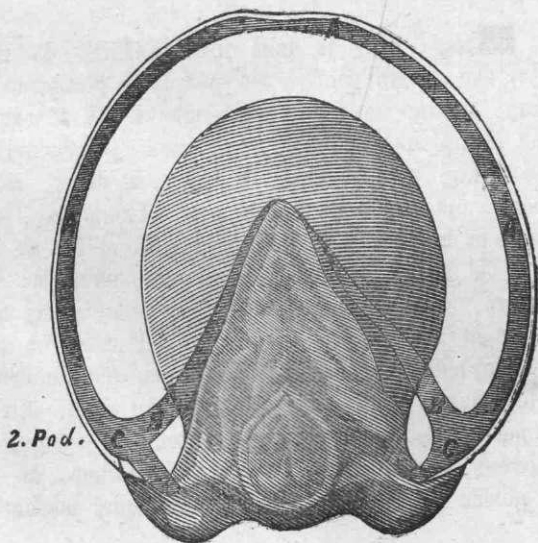
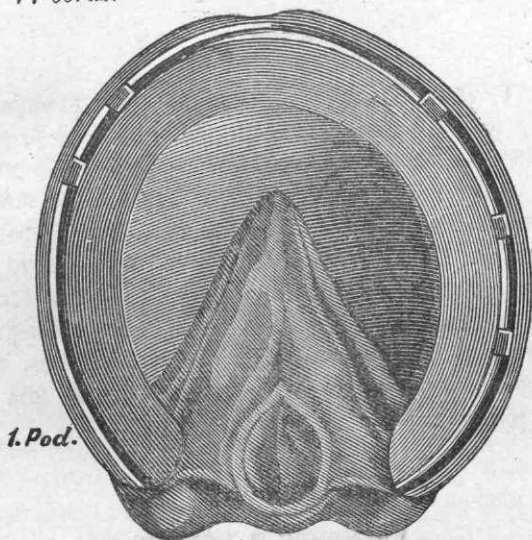

Žreblji treba da so od najboljšega žrebeljskega železa; a naglo izgásiti jih ne smeš; rajši naj se polagoma uhladá, vsak posebej ležèč. Kar dlje jih gasíš, tem večjo ugíbičnost in vlénost jim daš. Ako se na kúpu hladé, ostanejo predolgo gorki, ker so drug vrhu družega, in zato so potlej malo ne tako krhki, kakor da si jih prenaglo izgásil.

Kako se podkóva pribija.

Kadar so žreblji dobri in lúknjice gredó prómo (na ravnost doli) skozi podkóvo ter podkóva na tésnoma služi k nogi, potem uže nij treba velíke umételjnosti, da se pribíje. Ako žrebelj samo postaviš v sredíno lúknjice, ter ga naopík držíš in prómo zabíjaš, prisiljen ti je, v pravem mestu, nízko na steni, na dan priti; občútljivih kopítnih delov nikakor ne more pokvariti. Klin zdaj teče prómo skozi rog, v katerega se trdno zarije. Kadar se na dan pokaže, dovolj je še močán ter širok, da mu napraviš krepák zaklépek (uét). Zaklépki naj bodo kratki a široki, ter nič jih s pilo ne tánjšaj. Pod vsakim zaklépkom se v kopito nalašč naredí jamica, v katero naj se zaklépki nazaj prigánejo; a potem jih nij treba dalje nič piliti, kajti ostri pilni rob jako lahko žrebelj prestríže tam, kjer je pregánen; potem res na videz ostane še zaklépek, kateri se vendar le samo kopita drží, a od žreblja ga je pila uže odrezala. Zatorej svetujem, vselej piliti samo zdolaj pod zaklépki a nikoli ne nad njimi, ako gladiš morebiti steno, ki je póčila od poprejšnjih žrebljev. Če zgoraj piliš, posnameš poleg tega od kopita še tudi tenki površni rog, kateri je naménjen, dajati mu naravno (naturno) vlažnost in voljnost. Na kopitu, katero nema tega površja, zrak snéda roženíno, da je naglo suha in krhka, ter podkovílo bode potem še težje. Ta površni tenki rog je to, kar svetloba na človeških nohtéh; a vsi vemo, kako so nohtje krhki ter kako radi se drobé, kadar po naključji izgubé to svetlo odejo.

V. obraz.

V. obraz ti kaže spódujo plôškev léve prédnje podkóve, pribite s petémi žreblji. Na 1. podobi je pribita podkóva tja, kamor je treba. Na 2. podobi je še zmirom tista podkóva, a zdí se prozôrna (kakor bi se skózi-njo videlo), da zatorej kaže vse kopítne déle, kar jih pokriva: namreč *A* je rožéna stena, *B* sta obé kótni zagvózdi in *C* obé pèti; vse to podkóva pokriva in podpira. Izkušnja mi je pokazala, da pódplatne otíske vselej izginejo, če konja na ta načín jedenkrat ali dvakrat podkúješ, ter da se potem otíske nikoli ne povrnejo, dokler ima žival tako podkovílo.

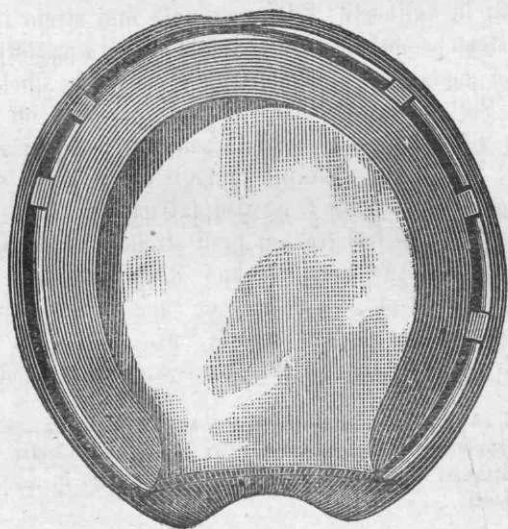
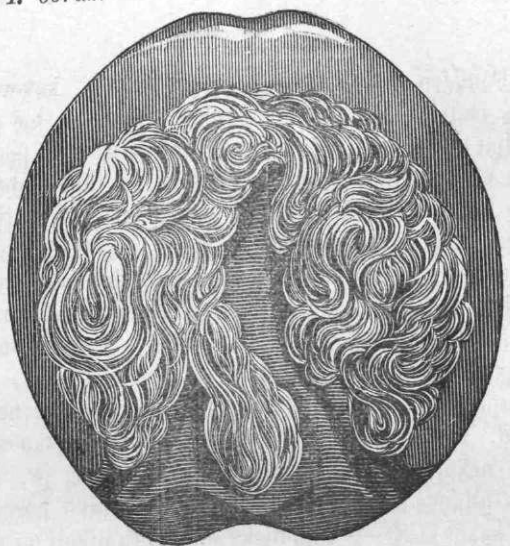
Podkovílo z usnijem.

Mnogo konj je tako mehkonóžnih, da najláže hodijo, ako se jim pokrije ves pódplat s posebnim podlózkom, predno se nanj dene podkóva. V to rabo navadno jemljó úsnije; vendar se meni pripravnejši zdí drevesni klej (guttapercha), do $\frac{1}{4}$ palca debel, ali tudi jednólíko debela, vodo drzéča polst (klobučína), ker to dvoje ne dá mokroti v sé priti in kopitu oblike ne izpremení. Od úsnija se tega ne moremo nádejati: kadar je mokro, vselej se omečí, vode napije in potlej udáje; a ko zopet osáhne, takój se skrčí ter strdí, in zatorej streló zdaj bolj, zdaj menj pritiska, česar polst in drevesni klej ne delata. Meni v ta podlózek úže tri ali štiri leta služi polst, katera dobro ugája. A vzemi v ta namén kar koli izmej tega trojega, vselej bodi skrben, da samo tako položíš na pódplat, kakor hočem zdaj povédati.

Podkóvo je treba vse tako primerjati, kakor bi jo na bos podplat pribíjal, in kadar je opiljena ter gotova v pribíjanje, postavi njeno pódplatno plóškev na podlózek, ter na njem oblíko (furem) podkóve na tánko občrtaj z noževo koníco (špíco). Po tej črti podlózek odstrízi in deni ga na podkóvo ter oboje privíj v kovaški primož, da je tamkaj stisneno, dokler na podlózku tako ne obréžesh robú, da se na tánko strne s podkóvskim robom. Zdaj se v primoží pětina konca konjske podkóve k víšku obrneta, in iz podlózka se od pête do pête izkróži kosček, da ne bode izpod žezeza molélo nič, kamor bi se mogla nabirati prst itd. Potlej ves podplat namáži sè zémeljsko smolo, ki ima nekoliko mastí primešane; ali paziti je, da ne vzameš plínove smole, katera konjski rog tako posuší, da je trd, kakor kost, — zémeljska smola mu nikoli ne vzame vlažnosti in voljnosti. Zdaj se dolína mej strelo in mej roženo steno po obeh stranéh podplata zatlači s pazdérjem*), ki ga je poprej skrbno otrebiti ter sè zémeljsko smolo napojiti. Zatlači naj se tako, da bode pazdérje ob strelí malo k víšku napéto. — Strele same ne pokrívaj s pazdérjem; le v strélno kotánjo ga deni, da se ne bi vá-njo nabiralo blato in pesek; na pódplat naj ga tudi pride zeló malo, in to baš (ravno) pred strelo. Pazdérje ima namén, braníti noge in posebno člena zakopítne kostí, kateri je nad strelo, da ne dobode rane od kamenja itd. Temu naménu se najbolj ustreže, ako dolino ob strelí po obéh stranéh tako zatlačíš, da cestna tla povesod jed-

*) Angličanski pisatelj v svojej knjigi priporoča „oakum“, namreč razpleteno in razsúkano vrv, ki se dá tako udélati, da je, kakor najtanjše otrébljeno pazdérje; s tem pážijo in zasmáljajo morske ladije.

VI. obraz.

náko ugnjéjajo podplat, namreč kolikor obé dolini ob stranéh rožéne stene, samo toliko tudi strelo, ter da tako vsa moč, kadar kaka stvar po naključji v kopito od tál udari, ne more zadeti jedínega člena zakopítne (strelne) kostí. Ob takej priliki navadno razgrnejo samo debelo plast pazdérja po vsej nogi, namreč vrhu podplata in strele. A to napravi še večjo neugodnost, ne da bi jo odvrnilo; kajti k višku moléča strela se s to naredbo ne izravna s podplatom, ker je zdaj še više vzdignena, in zatorej se tál najprva dotakne, ter tako ná-njo pride vse ugnjéjanje.

Kadar je noga zatláčena, kakor sem zdaj povedal, tedaj se pribije podkóva in podlózek, oboje vkupej, s petémi žreblji tako, kakor na bos pódplat. Ako si jo poprej skrbljivo primeril, ne bode se mogla niti premikati niti odtrgati. VI. obraz na 1. podobi kaže s pazdérjem do gotovega zatláčeno kopito. Končine pazdérja v strelnej kotánji so nazaj zavíhnene ter vtáknene v pazdérje te ali óne straní ob streli, da pazdérje trdneje leží v strelnej kotánji, iz katere se potem nikakor ne more zadaj izruvatí.

Na 2. podobi vidimo z úsnijem podkovano kopito in tudi obliko, kakoršno je úsniju treba dati mej obema pètnima koncema.

Zadnja podkóva.

Zadnja podkóva naj se na pètah v nôtranjo plat zakríví tako, kakor prednja; tudi h kopitu naj povsod na tésnoma služi. A ker teža konjskega telesa na zadnjih nogah drugače leží nego li na prednjih, in ker je dosti

krat konja máhoma ustaviti, ko se najmenj more náde-
jati, poskrbeti je treba, da se mu ne pokvárijo skôčni
členi in zadnje kite. Zato naj pêtna konca na podkóvi
dobodeta nekoliko napúšča, kateri se naredí tako, da obe
pêti jednako na tleh stojita. Ozobci (štóle) utegnejo
koristni biti težkim voznim konjem, a za hitro delo niso.
Nekateri denó majhen ozóbec samo na vnénjo stran, kar
zato nič ne veljá, ker se potlej vsa kônjeva teža opira
samo ob notranjo stran kopita, katera je najmenj pri-
pravna, da bi jo mogla nositi, in s tem tudi kótni člen
preveč trpí. — Jaz úže več let zadnjim nogam dajem
take podkóve: poldrugi palec dolgosti na pêtnih koncéh
rečem tako skovati, da je podkóva tu nekaj debelejša
nego li drugod. Potem se pêtna konca do rdečega razbéltá
in podkóva kovaški primož privíje tako, da iz njega žaréča
konca k višku molíta, kjer se s kládivom nabíjata, da
sta potem debelejša nekako palec na dolgo. Potlej železo ko-
vač na krivínah poravná, kolikor je treba; a skrbljivo naj
pazi, da se spodnja in pódplatna plôskev povsod jednako in
po rávnem dotíkata nákovala, kadar sta ná-nje položeni.
S takim podkovínom so moji konji prijétneje hodili ter
menj se je bilo bati, da si ne bi okvaríli skôčnih in
kótnih členov nego li s kakoršnimi koli drugačnimi pod-
kóvami, kar sem jih izkusil.

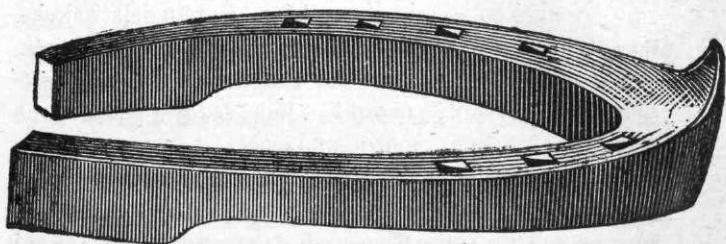
Prstni del zadnje podkóve se zeló obnôsi, zatorej
bodi krepek in debel, k sredi rajši malo vózji, ter dá
naj mu se nekaj malega kačke, da podkóva nazaj ne
sili. K strelí obrneni rob na prstu je okróžiti, da se ne
more konj s „presézanjem“ raníti. — Prst ves na tleh
ostane, da ima živinče trdnobo, kadar zadnji nogi pre-
míče za prednjima.

Neukrétno se mi zdí, podkóve na prstu delati široke, ter kačko, ali morebiti še več káček, napravljati na stranéh, ker vse to kar pospešuje tisto neugodnost, katero si prizadevamo odvrniti, namreč „tolk zadnje podkóve ob prednjo“ ter njegov neprijetni klepèt.

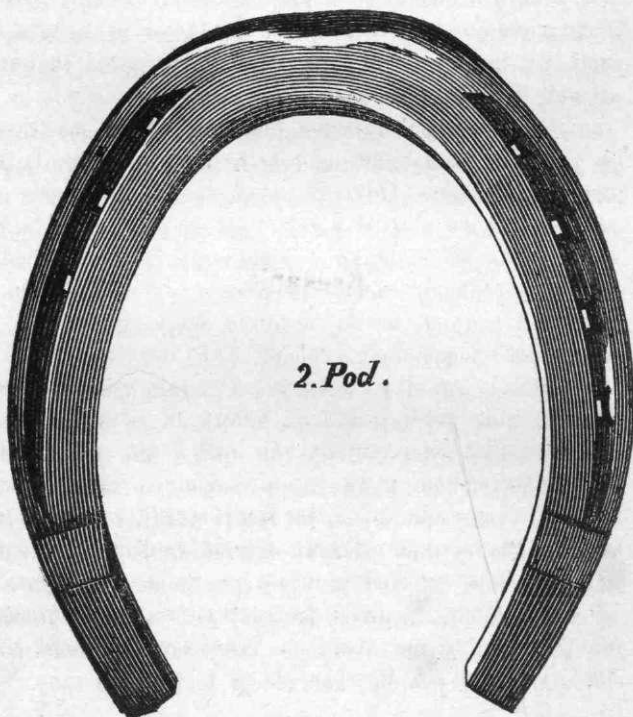
Mnogo ljudj méni, da „tolk“ je s tega, ker se prst zadnje podkóve zadeva ob pêtna konca prednje podkóve; a to nij res. Klepèt se tako godí: kadar konj vzdigne prednjo nogo ter je ne požene hitro naprej, tedaj zadnja noga, ki je nágleje prestopíla, doseže vzdigneno prednjo podkóvo, dokler se ta še nij mogla odmekniti, in obé strani širocega zadnjega prsta (kateri je še nekoliko širokéjši, ako ima kačko na desnem in levem) bijeta ob notranji rob prednje podkóve baš (ravno) za njenima stranskima déloma, kar napravlja znani, tako neprijetni klepèt. Odvrniti se dá samo s tem, ako prst zadnje podkóve naredíš vózek, tudi še kar koníčast (špičast), in kačko na tánko v sredo postaviš; potem bode v prednej podkóvi imelo vse prostor in se zadevalo ob strelo ali podplat, ne da bi tolklo ob podkóvski rob, ter konec bode neprijetnega ropota.

Rekel sem uže, kako je na zadnej podkóvi treba okrožiti tudi notranji rob na prstu, da ne bode „presézanje“ sekalo ran. Mnogo jih misli, da te rane dela prédnja stran prsta; a po resnici jih dela zadnja stran. Vsaka obnôšena podkóva ti zadnji rob kaže tako oster, kakor je nož. Kadar namreč konj, skókoma dirjáje, prednje noge od tál ne vzdiguje dovolj naglo, da bi zadnja dobivala prostora, tedaj zadnja noga „preséza“ ter si s tem ostrim robom céle kosove reže od mehkih delov zunaj nad pêtama, kar zadaje zeló boleče rane.

VII. obraz.

1. Pod.

2. Pod.

Akotudi se zadnja noga toliko ne razteza, kolikor prednja, vendar naj žreblji vánjo pridejo tako, da kopita ne bodo stiskali. Izkušnja me uči, da k vsakej zadnji podkóvi so dovolj štiri žreblji na vnénjo a trije na notranjo plat. Luknjice notranje platí naj se naredé nekaj gostejše ter bliže k prstu pomáknene, da prostor dobode notranja stranska stena in pèta. Mala noga ima dovolj tudi samo po tri žreblje na vsako stran; a nad sedem jih vseh vkupaj ne potrebuje nobedna.

VII. obraz kaže lévo zadnjo podkóvo. Na 1. podobi je k višku obrnena ravna plôškev, na katero pride konjska noga, potem oba pètna konca, ki imata spodaj vsak svoj nápušč, ter debelèjši prst s kačko v srédi.

Na 2. podobi vidiš precèj koníčast (špíčast) prst z njegovim okroženim zadnjim robom in pripravno razpostavljene luknjice.

Kresánje.

Toliko različnih vrst je, kako se konji krešó s prednjima in zadnjima nogama, da se ne more povedati, kakšne oblike bodi podkóva, katera bi odvrnila vsako kresanje. Zatorej svetujem, ako imaš konja, ki se kreše, da mu obéžeš rano z úsnijem ali s tkaníno, katero poprej namaži z mokro belo glíno, ter konja spústi, naj dirja nekaj časa. Skoraj se jame kresati in podkóva druge noge bode od gline bela na tistem mestu, s katerim je kresala. Lehko ti je zdaj, podkovo tako predrugačiti, da kresanje mine, če je vse ne vém kaj. Dostikrat se bodeš jako čudil, kako malega je treba, da se to odpravi.

Kdaj je treba konja prekovati.

Kakoršne so razmere, tako tudi sploh morejo podkóve menj ali delj časa neizpremenjene ostati na kopitu. Če je konj tak, da jih do dobrega obnôsi, predno obteče mesec dníj, tedaj mu jih v tem času nij sile s kopita snemati, kar veljá tudi o konjih plitvega in mehkega roga, kateri kesno raste, ako se ga nijso morebiti podkóve uže šest do sedem tednov držale; kajti če je to, res je konja mej tem časom treba jedenkrat razkovati in mu poprejšnje podkóve z nova pribiti. A konji krepkih in zdravih nog, ki jim rog naglo raste, naj bi se prekovali, kadar mine prvih štirinajst dníj, tako tudi vsi konji, kateri mnogo ne delajo ali podkóv samo toliko obnôsijo, da ostanejo dva meseca dobre, naj se prekujejo vsakih štirinajst dníj, da rog ne preraste podkóv, in ob družem prekávanji železo deni zopet v ogenj ter podkóvo novič priméri. Nij misliti, če konj malo dela, da je zato prekovílo dlje časa nepotrebno, ker te vrste konjem rog še mnogo hitreje raste nego li takim, kateri vsak dan pridno delajo.

Skrbljívo in po vrstí smo premišljali vse, česar je treba, da se konj dobro podkuje, in tudi smo pretehtovali uzroke, zakaj naj se nekatere stvari „vselej“ storé a druge „nikoli ne.“ Zdaj hočem ob kratkem povzeti zopet vse tisto, „kar je treba storiti,“ in držal se bodem redú, v kakoršnem se tí opravi vrsté mej podkovílom. Pokaže nam se, da je vsega tega zeló malo, ako se pripoveduje tako, da se iz misli pusté vsi uzroki in vse razláganje.

Zaklépke (nete) starih žrebljev je treba k višku prigeniti s koválno sekírico.

Mej podkóvilom naj ostane konj samo na jedneji nogi bos.

Kopito poréži, — a strele se nož nikoli ne sme dotekniti.

Podkóvam pêtne konce odbíjaj, kakor sem te jaz učil.

Lúknjice v podkóvi prámo (na ravnost doli) prebíj.

Kačka se na prstu naredí in prst se k višku privégne.

H kopitu je najpoprej treba primeriti podkóvski prst, potem oba stranska déla ter napósled oba pêtna konca.

Podkóvo odgréj v ognji ter jo polóži na kopito, da ti pokaže, ali se z njim na tánko strinja ali ne.

Uhládi podkóvo ter v njej „zopet razprostôri“ lúknjice in potem jo opíli.

Podkóvo pribíj s petémi žreblji, kateri nizko na steni pridejo na dan.

Zaklépki (néti) se prigánejo nazaj, ne da bi jih píli, in kopito se opíli samo zdolaj pod zaklépki.

Splošne opómnje.

Rekel sem, pet žrebljev je dosti, da prednjo podkóvo dovolj trdno držé ob vsakih razméráh, ob vsacem delu, na vsakih tléh, naj konjska noga ima hôjo, kakoršno koli, in to število še zdaj priporočam, namreč tri na vnénjo a dva na nótranjo stran, ker sem uverjen, da jih več nikakor treba nij, če kovač kolikaj skrbljivo podkuje; ali dokazati še tudi morem, da je uže to število čez potrebo ter da je takih kovačev, kateri le s tremi žreblji, z dvema zunaj a z jednim znotraj, podkóvo znajo pribiti in jo takisto res tudi pribijajo.

Do malega uže sedem let je, kar jaz v nobedno prednjo podkóvo svojih šest konj ne denem nad tri žreblje, ter vsi so podkovani z debelo polstjó in podplate imajo zatlačene s pazdérjem. Nekateri mej njimi polstí res ne potrebujejo, a ker sem te vrste podlóžek pred nekoliko leti jel poskušati in videl, da kopitu nikakor ne dela kváre, zato se ga še zdaj držím.

V svojej poprejšnjej knjigi sem imenoval več konj, kateri so najrazličnejša dela opravljali samo ob treh žrebljéh na vsacem prednjem kopitu; zdaj bi rad še nekaj dostavil, kar mi je zadnje leto pokazal jeden mojih konj, ter uže jedíno to more dokončno rešiti vprašanje, ako ga ne bi mogla nobedna druga stvar, namreč vprašanje, ali res trije žreblji do dobrega trdno držé prednjo podkóvo. Osem in dvajset let je dovršil konj, o katerem govorim, po konci se nosi ter isker je v družbi in ima široka ploska kopita, ki jim rog kesno raste, da je zatorej treba debelih, težkih podkóv s podloženo polstjó, pod katero je noga zatlačena s pazdérjem.

Ker ta konj zeló prijetno hodi, kakor je po gódi gospém, ako so dovolj seréne ter znajo dobro jezdití, zato sem ga bil posodil sosedu prijatelju, kjer so ga v obilem društvu gospóda jahali, moški in ženske, ki je tam bilo dosti zbranih. Ondúkajšnji svet je zeló brdovit, a vsak dan se je mnogo jezdarilo in brez velicega premisleka dirjalo preko pustih ravnin, pokritih s kamenjem in bodíčevjem, po kamenitih kolovoznikih in po raznih tléh. Konj je uže bil deset dnij podkován, kadar sem ga iz rok dajal, in vrnili so mi ga, ko je minolo pet tednov. Podkóve so res bile obnôšene, a vse štiri so se kopita še krepko držale ter nobeden zaklépek nij bil k višku odstopil. O zaklépkih posebno zato pripovedujem, ker s tega vidimo, da so podkóve bile pribite s potrebno skrbljivostjo; kajti če odstopi zaklépek, gotovo nekaj nij bilo prav narejeno, namreč ali se nij stena povsod jednáko prijemala podkóve, ali nijso podkóvske luknjice bile prémo (na ravnost doli) prevrtane, ali žrebeljske glave nijso luknjic dobro zapirale. To ali óno izmej tega je krivo, da zaklépek odstópi, kar je vselej trdno znamenje vihrálastega ali nedostátnega (pomanjkljivega) podkovila.

Da so res samo trije žreblji zadosti, naj dalje dokažejo tudi še tisti štirje konji, ki jih ima polkovnik Key, zapovednik 15. konjíškega polka, kateri zdaj stojí v mestu Exeter imenovanem. Vsi štirje so na prednjih nogah samo s tremi žreblji podkovani. Polkovnik je to pri meni videl ter potlej tudi sam poskusil na svojem navadnem jahánci (jezdnem konji), in bil je tako zadovoljen, da je máhoma svoje konje vse od kraja tako podkoval, ter še zdaj se drží te rabe. — Tudi neki prusk konjíški častnik, kateri je v nemški jezik preložil mojo knjigo: „konj s k o

kopito itd.“ ter v Frankfurtu na Ménu dal na svét, piše meni, da imajo tudi njegovi konji samo po tri žreblje na prednjih podkóvah, ter da nij mogel zapaziti nič nedostátka (pomankljivosti), kar se tiče trdnobe.

Neovržno sem dokazal, kakor ménim, da se prednja podkóva s trémi žreblji na kopito dá do dobrega trdno in držeče pribiti, in siromašk sušmár je vsak tist, kdor je s „petémi žreblji“ tako trdno ne pribije.

COBISS 3042400

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000426185

V LJUBLJANI.

Založila kranjska deželna komisija za konjstvo.

Tiskala Klein in Kovač (Egrova tiskarna).

1874.